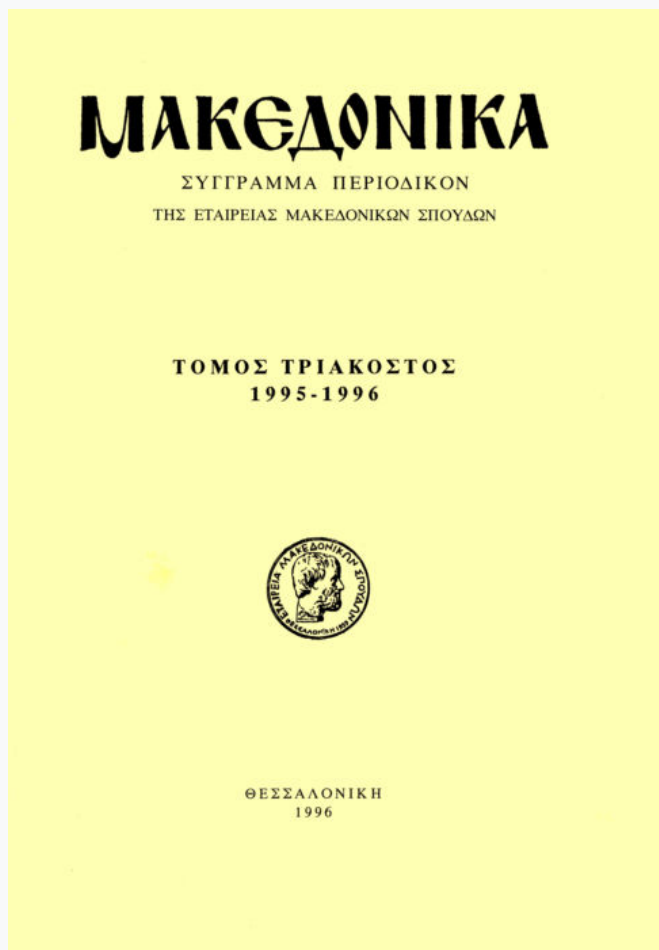

Μακεδονικά

Τόμ. 30, Αρ. 1 (1996)

Νικ. Α. Λούστα, Δημοδιδασκάλου, Η ιστορία του Νυμφαίου Νέβεςκας-Φλωρίνης

Αθ. Ε. Καραθανάσης

doi: [10.12681/makedonika.254](https://doi.org/10.12681/makedonika.254)

Copyright © 2014, Αθ. Ε. Καραθανάσης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καραθανάσης Α. Ε. (1996). Νικ. Α. Λούστα, Δημοδιδασκάλου, Η ιστορία του Νυμφαίου Νέβεςκας-Φλωρίνης. *Μακεδονικά*, 30(1), 349-352. <https://doi.org/10.12681/makedonika.254>

τῶν ραγιαδῶν τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Στό ἰδιωτικό δίκαιο τό Κριτήριο εἶχε δικαιοπλαστική ἰδιότητα μέ βάση τήν ἐπιείκεια καί τόν ὀρθό λόγο· τό πειθαρχικό δίκαιο τῆς Κομπανίας εἶχε προληπτικό καί σφραγιστικό χαρακτήρα καί ἀπέβλεπε σέ ἀνταπόδοση. Γενικά, γράφει ἡ κ. Δέσποινα-Εἰρήνη Τσοῦρκα-Παπαστάθη, ἡ Κομπανία ἀναδείχθηκε αὐτόνομος, αὐτοτελής καί αὐτοδίκαιος.

Τά *Παραρτήματα* καλύπτουν ἓνα μέγα μέρος τοῦ ἔργου τῆς κ. Δέσποινας-Εἰρήνης Τσοῦρκα-Παπαστάθη· πρόκειται γιά διπλωματική ἐκδοση τῶν θεσπισμάτων τῆς Κομπανίας ἀπό τόν Ἑλληνικό Κώδικα 976 τῆς βιβλιοθήκης τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας (παράρτημα Α΄) καί τῶν προνομακῶν διπλωμάτων τῆς Κομπανίας (παράρτημα Β΄), τῶν ὁρκῶν ἀξιοματούχων τῆς Κομπανίας, ἐφημερίου καί ὁρκου πίστεως μελῶν καί δικαστικῶν ἀποφάσεων (παράρτημα Γ΄). Τό βιβλίον κλείνει μέ περίληψη στήν γαλλική, τήν βιβλιογραφία καί τό εὔρετήριο.

Ἡ κ. Δέσποινα-Εἰρήνη Τσοῦρκα-Παπαστάθη συνέγραψε ἓνα λαμπρό βιβλίον ἀναφερόμενο στήν ὁργάνωση καί τό δίκαιο μιᾶς μοναδικῆς κατά τήν περίοδο αὐτή (170-180 αἰ.) ἑλληνικῆς ἐμπορικῆς Κομπανίας ἡ καλύτερα ἐπαγγελματικῶν σωματείου (συστήματος, συντεχνίας).

Στηριγμένη σέ ἀρχεακό ὕλικό, τό ὕλικό δηλ. τοῦ ἀρχείου τῆς διοικήσεως τῆς Κομπανίας, ἀνέλυσε τήν ὁργάνωση καί τό δίκαιό της γιά πρώτη φορά, στήν ἑλληνική βιβλιογραφία. Ἡ ἐργασία της ἦταν ἐπίμοχθη δεδομένων τῶν πολλῶν κωδίκων καί λυτῶν ἐγγράφων μέ πολλές δυσκολίες στήν ἀνάγνωση. Ἡ ἄρτια γνώση ὅμως τῆς ἐποχῆς ἀπό τήν συγγρ. τοῦ χώρου καί τῶν συναφῶν προβλημάτων ἱστορίας τοῦ δικαίου, τῆς ἔδωσαν τήν δυνατότητα νά συγγράφει αὐτό τό λαμπρό βιβλίον.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΑΘ. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ

Νικ. Α. Λούστα, Δημοδιδασκάλου, *Ἡ ἱστορία τοῦ Νυμφαίου Νέβεσκας-Φλωρίνης*, Θεσσαλονίκη ²1994, σσ. 366+53 πίν.

Ὁ ὑπότιτλος τοῦ βιβλίου, τό ὁποῖο ἐμφανίσθηκε τό πρῶτον τό ἔτος 1988, *Συμβολή τῶν Νυμφαιωτῶν στήν ἐθνική, ἱστορική, οἰκονομική, πολιτιστική καί παραδοσιακή ζωή του* δηλώνει σέ γενικές γραμμές τό περιεχόμενο τῆς μελέτης τοῦ ἐκλεκτοῦ Μακεδόνα ἐκπαιδευτικοῦ.

Τό πρῶτο κεφάλαιο ἀρχίζει μέ τήν *Εἰσαγωγή*, ὅπου, μεταξὺ τῶν ἄλλων, ὁ μῦθος μέ τίς παραλλαγές του, γιά τήν ἴδρυση τοῦ χωριοῦ μέ πρῶτους οἰκιστές ἓνα ζευγάρι ἐρωτευμένων παιδιῶν, ἡ ἀναζήτηση τῆς προελεύσεως τοῦ ὀνόματος *Νιβεάστα*, ἡ ἐποικίση τοῦ ἀπὸ προόφυγες τῆς Νικολίτσας γύρω στά μέσα τοῦ 17ου αἰ., ἡ ὁμαδική φυγή ὁρισμένων οἰκογενειῶν πρὸς τήν Τζουμαγιά κ.ἄ. Ἀσχολεῖται, ἐπίσης, ὁ συγγρ. μέ τήν καταγωγή τῶν Βλάχων, τήν βλαχική διάλεκτο, τήν προσηωνμία Βλάχος, τήν προσφορά τῶν Βλάχων στοὺς ἐθνικούς ἀγῶνες, τήν ἀδιάσπαστη ἐνότητά τους μέ τόν ὑπόλοιπο Ἑλληνισμό. Καί ὅταν αὐτά γράφονται ἀπὸ ἓνα Νεβεσκιώτη Μακεδόνα ἔχουν τήν σημασία τους. Στήν συνέχεια ὁ συγγρ. γράφει γιά τήν ζωή καί τήν προκοπή τῶν παλαιῶν συγχωριανῶν του, τά ἐπαγγέλματά τους, τοὺς ξενιτεμούς τους, τίς δυσκολίες τους στά ξένα, ἀλλά καί αὐτές τῶν δικῶν τους στό χωριό, τίς κοινωνικῆς συνήθειες, τίς τάξεις, τήν μέριμνα· καί ὅλα αὐτά νά φαντάζουν σήμερα σάν ὄνειρο μέσ' ἀπὸ τίς ξεθωριασμένες φωτογραφίες, τά ἀρχοντικά, τά καλντερίμια, τά κοινοτικά

κτῆρια.

Στό δεύτερο κεφάλαιο ό συγγρ. κάμει λόγο γιά τήν συμβολή τών Νεβεσκιωτῶν στούς ἀγῶνες τοῦ Ἔθνους καί κυρίως γιά τήν ἀντίστασή τους κατά τών Βουλγάρων καί Ρουμίνων προπαγανδιστῶν τοῦ τέλους τοῦ 19ου καί ἀρχῶν τοῦ 20ου αἰ. μέ τήν παρᾶθεση ἐγγράφων μαρτυριῶν (ἐκδοδομένων καί ἀνεκδότων) πού πιστοποιοῦν τόν ἀγῶνα τους αὐτόν καί τήν προσήλωσή τους, ἐκκλησιαστική μέν στό Πατριαρχεῖο, ἐθνική δέ στόν Ἑλληνισμό. Σημαντική εἶναι ἀπό κάθε ἄποψη ἡ δημοσίευση ἐπιγραφῶν καί ἐνθυμήσεων ἀπό βιβλία (ἐκκλησιαστικά κυρίως) τοῦ Νυμφαίου τῆς περιόδου 1693-1798 ἕως 1901 πού ἀφοροῦν στήν οἰκονομική καί ἐκκλησιαστική ζωή του.

Ἀκολούθως ό κ. Ν. Α. Α. ἀσχολεῖται μέ τούς Νεβεσκιώτες ἀγωνιστές, κλέφτες καί τούς καπετάνιους τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνα (Ζιουρκαῖοι, Παντέκας) πού διακρίθηκαν στήν Εὔρωπαική τοῦ 1878 καί ὅλα αὐτά ἐπὶ τῇ βάσει ἐπισήμων ἀλλά καί προφορικῶν μαρτυριῶν· τήν δράση τῆς οἰκογένειας Ζιούρκα παρακολουθεῖ καταλεπτῶς ό συγγρ. Στό σημεῖο αὐτό ἔχει τήν εὐκαιρία, γυρίζοντας πίσω μέσ τόν χρόνο, νά μιλήσει γιά τίς ἀρβαντικές ἐπιδρομές στό χωριό, τίς σχέσεις τους μέ τόν Ἀλῆ Πασά. Ἰδιαίτερο κεφάλαιο ἀφιερώνει ό κ. Ν. Α. στήν Νέα Φιλική Ἐταιρεία τοῦ 1867, τούς στόχους τῆς καί τίς δραστηριότητές τῆς κατά τήν Ἐπανάσταση τοῦ 1878, τήν σύλληψη τών ἰδρυτῶν τῆς, τήν καταδίκη τους, τήν ἐξορία τους στήν Μέση Ἀνατολή. Ἰδιαίτερο κεφάλαιο ἀφιερώνει ό συγγρ. στά γεγονότα τοῦ 1878 καί τήν πληθωρική συμμετοχή τῶν Νεβεσκιωτῶν σ' αὐτά· τόν ἀπασχολεῖ κατόπιν ό Μακεδονικός Ἀγῶνας καί περιγράφει τά δεινοπαθήματα τοῦ χωριοῦ ἀπό τούς Βουλγάρους κομιτατζήδες, τήν ψευδεπανάσταση τοῦ Ἰλιντεν, τά συνακόλουθα τῆς σέ βάρος τών Ἑλλήνων. Παραθέτει, ἀκόμη, τίς θυσίες τών Νεβεσκιωτῶν, τήν δράση τοῦ Μιχαήλ Τσίρλη, ἐπικεφαλῆς τῆς τοπικῆς Ἐπιτροπῆς, τήν παρουσία τοῦ Παύλου Μελά στό Νυμφαῖο καί διηγείται λεπτομερῶς τά γεγονότα πού διεξέλιχθησαν στό χωριό του. Στὴν συνέχεια ό κ. Ν. Α. παρουσιάζει τούς Ἱερολοχίτες τοῦ Νυμφαίου, αὐτούς δηλ. πού ἀντιμετώπισαν τούς Βουλγάρους κομιτατζήδες τήν περίοδο 1912-1913, καθῶς καί τήν προσφορά τῶν Νυμφαιωτῶν στούς πολέμους τοῦ 1912-1913 καί τήν μικρασιατική ἐκστρατεία, ἀρκετοί ἐκ τῶν ὁποίων ἦσαν ἐθελοντές πού ἦλθαν ἀπό τήν Ἀμερική.

Ό κ. Ν. Α. ἐξιστορεῖ, κατόπιν, καί μάλιστα τώρα ἀπό προσωπική ἐμπειρία τήν περίοδο τῆς Κατοχῆς καί τά χρόνια τῆς μετακατοχικῆς τραγωδίας: τήν ἀντίσταση τῶν κατοίκων, τά λάθη τοῦ Ε.Α.Μ. καί τίς ἀνεξέλεγκτες δραστηριότητες τῶν ἀναρτῶν, τήν τραγική Πρωτομαγιά τοῦ 1947, κατά τήν ὁποία δημοσυρτήθηκαν πολλὰ δυσάρεστα πού ὀδήγησαν στήν διáιρεση τοῦ χωριοῦ καί στήν ἀρχή τοῦ τέλους τῆς ἐρημώσεώς του: οἱ φόνοι, οἱ καταστροφές, ὁ ἐθνικός διχασμός, ἡ τραγική Πρωτομαγιά τοῦ 1947, τά πρόσωπα τοῦ δράματος, ὅλα αὐτά συνιστοῦν ταυτοχρόνως καί συγκλονιστική προσωπική μαρτυρία.

Στό τρίτο κεφάλαιο τὸ ἀφιερωμένο στά σχολεῖα ό συγγρ. ἐξετάζει τούς λόγους τῆς ἀναπτύξεως τῶν σχολείων (πλοῦτος τῶν κατοίκων καί ἐφεση στά γράμματα), ἐκφράζει τήν λύπη του γιά τήν ἀπώλεια τῶν ἀρχείων καί τήν ἱκανοποίησή του πού ό ἴδιος περιέσωσε ὅ,τι μποροῦσε. Ἀναφέρει μαρτυρίες γιά τά σχολεῖα, τίς σπουδές τῶν Νυμφαιωτῶν στήν Κλεισούρα, τήν ἰδρυση Παρθεναγωγείου τοῦ 1867 ἀπό τήν Ζωή Μιχαήλ Τσίρλη, τά διδασκόμενα μαθήματα, τήν λειτουργία του, τό κληροδότημα Θ. Ι. Τσίρλη (1910), τό ὁποῖο γιά ἀγνώστους λόγους δέν ἀξιοποιήθηκε, τήν ἰδρυση τῆς Νικεῖου Σχολῆς ἀπό τόν ἀπόδημο Νεβεσκιώτη Ἰω. Νίκου το 1927, τό κληροδότημα Ν. Μ. Μιχαηλίδη (1908) πού καί αὐτό δέν ἀξιοποιήθηκε. Ό κ. Ν. Α. ἀναφέρει, ἐπίσης, στήν συμβολή τῶν προκρίτων τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Νικολάου, τῆς Μητροπόλεως

Καστοριάς μέ βάση τά πρακτικά τής δημογεροντίας καί συναφείς ἀρχειακές πηγές. 'Ο συγγρ. χρησιμοποίησε καί τά ἀρχεία τής Νικεῖου Σχολῆς, ὅσα δηλ. διεσώθησαν, ἀφοῦ τά πρό τοῦ 1902 ἔχουν καταστραφεῖ. Μέ βάση τά διασωθέντα ἀρχεῖα ὁ κ. Ν. Α. παρέχει καταλόγους διδασκάλων, ἀριθμούς μαθητῶν, βιογραφικά σημειώματα καί ἀκόμη στοιχία γιά τό Νηπιτορφεῖο Νυμφαίου πού ἄρχισε νά λειτουργεῖ μετά τό 1943 καί ἔκλεισε προσφάτως «ἐλλείψει νηπίων».

Ἐνδιαφέρον εἶναι καί τό ὑποκεφάλαιο Ρουμανικό Σχολεῖο καί Προπαγάνδα, ὅπου παρουσιάζεται ἡ δράση τῶν ρουμανιζόντων, ἡ διχόνοια πού ἐνέσπειραν, οἱ ἀντιδράσεις τῶν Νυμφαιωτῶν, ἡ φιλορουμανική στάση τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, ἡ συνεργασία τῶν ρουμανιζόντων μέ τοὺς κομιτατζήδες καί τοὺς Γερμανοβουλγάρους κατά τήν Κατοχή. Στό ἐπόμενο ὑποκεφάλαιο ὁ λόγος γιά τήν ἐκκλησιαστική ἱστορία καί ζωή τοῦ χωριοῦ, τό βαθύ θρησκευτικό αἶσθημα τῶν κατοίκων, τήν λατρεία τής Παναγίας —ἐκτενής εἶναι ἐδῶ ὁ λόγος γιά τήν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου (1867), πού καταστράφηκε τό 1947 ἀπό τόν καπετάν Ἀμύντα καί πού ἀποκατέστησαν οἱ Νυμφαιῶτες μέ τήν γενναία βοήθεια τής Ἑνώσης Συντακτῶν Ἀθηνῶν. Στό ἴδιο ὑποκεφάλαιο παρουσιάζονται οἱ ἱερεῖς τής περιόδου 1850-σήμερα, τά βιογραφικά τους, οἱ ἐνθυμήσεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων κλπ. Παρατίθενται οἱ ἐπιτύμβιες ἐπιγραφές τοῦ Ἁγίου Νικολάου, πού ἀνασταίνουν τήν ἱστορία τοῦ χωριοῦ.

Στό πέμπτο κεφάλαιο περιγράφεται ὁ τύπος τής οἰκίας τοῦ Νυμφαίου, τά ἀρχοντικά, τά ὑλικά, ἀναφέρεται ἡ παρουσία Ἑπειρωτῶν μαστόρων πού ἔκτισαν κατοικίες, βρύσες, γεφύρια στό Νυμφαῖο μέ ἀπαράμιλλη μαεστρία. Καί ἀκόμη τά ἐπαγγέλματα, οἱ ἀσχολίες τῶν κατοίκων: ἡ κτηνοτροφία στήν ἀρχή, τό ἐμπόριο ἀργότερα, ἡ ξενιτεία καί ὁ πλοῦτος, οἱ ραφτάδες, οἱ χρυσοχόοι, οἱ κυρτατζήδες· φυσικά ὁ κ. Ν. Α. ἀσχολεῖται περισσότερο μέ τοὺς χρυσοχόους, τήν τέχνη τους, τά ἐργαλεῖα τους, τήν διασπορά τους στά Βαλκάνια. Ἀναφέρεται, ἀκόμη, στήν προκοπή τῶν Νεβεσκιωτῶν πού πλοῦτισαν στήν Αἴγυπτο χάρι στήν βοήθεια τοῦ ἀντιβασιλέα Φουάτ ἀπό τόν καιρό τῆς γνωριμίας τους στήν Καβάλα. Μέ ἓνα λόγο πολλοί Νεβεσκιῶτες ἐγκατέλειψαν τό κασελάκι τοῦ χρυσοχόου καί ἔγιναν μεγάλἐμποροι καί βιομήχανοι, ὅπως οἱ οἰκογένειες Τσίρλη, Σωσσίδη κ.ἄ. Δέν λείπει ἡ ἀναφορά καί τῶν ἄλλων ἐπαγγελμάτων ὅπως παντοπῶλες, ράπτες, κρεοπῶλες, φωτογράφοι, βιβλιοδέτες, κουρεῖς, ξυλουργοί, ὑφασματοπῶλες, ἀλευροπῶλες, γαλακτοπῶλες κ.ἄ. 'Ο κ. Ν. Α. ἀφιερώνει μέ περισσὴ ἀγάπη σελίδες τοῦ βιβλίου του στοὺς ἐπισήμους, δημοσίους ὑπαλλήλους, δημοσιογράφους, ζωγράφους, παλαιότερους καί νεότερους, καταγομένους ἀπό τό Νυμφαῖο· ἀποδεικνύεται, τοιουτοτρόπως, ἡ ἀδιάπτωτη συνέχεια τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ Νυμφαίου.

Ἀπό τά ἐνδιαφέροντα κεφάλαια τοῦ βιβλίου εἶναι τά ἀφιερωμένα στίς ἐνδυμασίες τῶν Νυμφαιωτῶν, στήν οἰκοτεχνία μέ κύριο ἐργαλεῖο τόν ἀργαλειό, τοῦ ὁποῖου παρατίθενται καί σχέδια, στά ὀνόματα, στά ἐπίθετα, στά τραγοῦδια. Τό ἑβδομο κεφάλαιο κάμει λόγο γιά τήν Διοίκηση, Πολιτική, Οἰκονομική, τά Τ.Τ.Τ., τήν Χωροφυλακή καί τήν ἱστορία πού διέγραψαν στήν σύνολη ἱστορία τοῦ Νυμφαίου. Στό ὄγδοο κεφάλαιο ὁ συγγρ. παρουσιάζει τοὺς ἐθνικούς εὐεργέτες (Μ. Τσίρλης, Ζωή Τσίρλη, Δ. Μιχαηλίδης, Θωμάς Μιχαηλίδου, Κ. Μιχαηλίδης, Κ. Μίσσιος, Ἰω. Νίκου, Θεόδ. Δῶδος, Γ. Σωσσίδης, Δημ. καί Βασιλικὴ Σωσσίδη, Π. Οἰκονόμου, Ν. Μέρτζιος, Ν. καί Μαρία Φίστα, οἰκογένεια Μπουτάρη), τῶν ὁποίων παραθέτει καί σύντομα βιογραφικά σημειώματα. Ἀκολουθεῖ τό ἑνῶτο κεφάλαιο μέ τήν ἐξέταση τῶν συλλόγων καί συνδέσμων πού λειτουργήσαν στό Νυμφαῖο μέ τήν ἀναφορά καί κανονισμῶν ὀριζμένων ἐξ αὐτῶν. Στό δέκατο κεφάλαιο ὁ κ. Ν. Α. κάμει λόγο γιά τό δάσος τοῦ

Νυμφαίου που από τό 1923 περιήλθε στο έλληνικό δημόσιο και τό 1943 στην Κοινότητα· αναφέρει μάλιστα τό ιστορικό τών ενεργειών τής Κοινότητας γιά τήν απόκτησή του, αλλά και τήν πανίδα και χλωρίδα του, καθώς και τά τοπωνύμιά του.

Ό κ. Ν. Α. Α. μās ξδωσε τήν ιστορία ενός από τά πλέον ιστορικά χωριά τής Μακεδονίας, που είναι και ή γενέτειρά του. Μέ τήν πληθωρική παράθεση τών πηγών, μέ τίς προσωπικές μαρτυρίες του, μέ τήν χρήση τών περσιωθέντων αρχείων ανέστησε έναν ολόκληρο κόσμο: τόν μυθικό κόσμο του Νυμφαίου.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΑΘ. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ

Γεωργίου Κ. Βουλτσιάδη, *Ή Προσωπιάνη μέσα από τήν Ίστορία - Τά γεγονότα στην Ύνατολική Μακεδονία (1450-1994)*, *Ό Μακεδονικός Άγώνας, Οί τρεις βουλγαρικές κατοχές - Ή Άντίσταση - Ό Έμφύλιος, Θεσσαλονίκη 1995*, σσ. 437

Είναι ευτύχημα που τά τελευταία χρόνια τοπικοί λόγιοι, μέ περισσότερη από τούς λεγομένους ειδικούς διάθεση, ασχολούνται μέ θέματα τής ιστορίας τής τοπικής πατρίδας τούς. Τέτοια είναι ή περίπτωση του κ. Γ. Κ. Βουλτσιάδη που συνέθεσε τήν ιστορία τής κομωπόλεως Προσωπιάνη, γνωστής στον πολύ κόσμο γιά τίς θυσίες της κατά τίς τρεις βουλγαρικές κατοχές που γνώρισε στον αιώνα μας.

Άρχικά ό κ. Γ. Κ. Β. ασχολείται μέ τά άφορώντα στην ίδρυση του οικισμού περί τό 1450 από βλαχόφωνους Έλληνες, τήν ετυμολογία του όνόματος Πρός-Τσιάν (= τό κοιδούνι), τήν, σύν τῷ χρόνῳ, αύξηση του πληθυσμού μέ τήν άφιξη κατοίκων τών γειτονικών οικισμών Καρλικοβατ, Ρεσίλσος, Νευροκοπίου. Αιώνες πέρασαν, τρεις και πλέον, και ό οικισμός πορεύθηκε ασφαλώς δοκιμαζόμενος όπως όλη ή τουρκοκρατημένη Μακεδονία· στίς αρχές του 18ου αι. σημειώνεται μία πληθυσμαική έκρηξη, μέ τήν συρροή Έλλήνων και Τούρκων ασχολουμένων μέ τήν καπνοκαλλιέργεια και τήν άμπελουργία και οι όποιοι είχαν έπωφεληθεί από όρισμένα ευνοϊκά μέτρα τής Πύλης γιά τήν δυνατότητα ελεύθερης διακινήσεως πληθυσμών. Τό 1760 κτίσθηκε και ή εκκλησία τών Ταξιαρχών.

Στό κεφάλαιο *Ή Προσωπιάνη κατά τόν 19ο αι.* ό συγγρ. αναφέρεται στην οικονομική άνοδό της χάρι στην εργατικότητα τών κατοίκων και τήν ικανή διοίκηση του γνωστού Ίσαήλ μπέη τών Σεργών. Στην κομωπολη κυριαρχούσε πλέον τό βλαχόφωνο έλληνικό στοιχείο, ενώ δέν έλειπαν και όρισμένοι βουλγαρόφωνοι μέ ρευστή έθνική συνείδηση, άρκετοί από τούς όποιους, λίγο άργότερα, πέρασαν στην Έξαρχία. Σημαντικός ήταν και ό ρόλος στην ενίσχυση τής εθνικής συνειδήσεως τών κατοίκων του μητροπολίτου Δράμας Γερμανού (1831)· τότε κτίσθηκε και ή εκκλησία τών Εισοδίων τής Θεοτόκου, που κάηκε τό 1949, και τό σχολείο. Στά μέσα του 19ου αι. έμφανίσθηκε και στην Προσωπιάνη και ό Πανσλαβισμός, τόν όποιο αντιμετώπισε μέ άγώνες και θυσίες ολόκληρος ό έλληνικός πληθυσμός μέ επικεφαλής τούς προκρίτους Ν. Λιάμη, Γ. Κ. Βουλτσιάδη, Λεων. Γ. Βουλτσιάδη, Δ. Ι. Βογιατζή, Χρ. Ι. Βογιατζή, Δάδο κ.ά., γιά τούς όποιους ό συγγρ. παρουσιάζει σύντομα βιογραφικά στοιχεία. Ό συγγρ. άσχολείται, κατόπιν, μέ τόν ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1877-1878, τήν άπόπειρα δολοφονίας του Ν. Λιάμη από τούς έξαρχικούς, τήν συνθήκη του Βερολίνου, τήν άνθιση τών σχολείων και τών συλλόγων στην Προσωπιάνη, όπου λειτουργούσε πρό-